TRANSFORMACIJA PROCESNOG PRAVA U INSTRUMENT ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA POTROŠAČA – POUKE IZ PREDMETA C-351/23 *GR REAL*

*Izv. prof. dr. sc. Paula Poretti**

UDK 342.7:366.56(4)
https://doi.org/10.30925/zpfsr.47.2.11
Ur.: 1. veljače 2026.
Pr.: 13. svibnja 2026.
Pregledni rad

Sažetak

U radu se razmatraju teorijske i praktične implikacije presude Suda Europske unije u predmetu C-351/23, GR REAL s. r. o. protiv PO, RT *za nacionalne pravne poretke, s posebnim naglaskom na transformaciju procesnog prava u instrument zaštite ljudskih prava potrošača. U predmetnom slučaju okosnicu čini odnos između načela dispozitivnosti parničnog postupka i obveze suda da,* ex officio*, osigura djelotvornu zaštitu prava potrošača. Preispituje se sposobnost nacionalnih sudova da, u okviru tradicionalno postavljenih granica njihove uloge, u kontekstu izvansudskih ovršnih postupaka na temelju hipoteke na nekretnini koja se prodaje na dražbi, osiguraju ostvarivanje prava zajamčenih Poveljom Europske unije o temeljnim pravima, osobito prava iz čl. 47. Povelje. Analiza presude ukazuje na tendenciju postupnog proširenja standarda sudske intervencije u korist potrošača, čime Sud Europske unije jača njihovu procesnu poziciju i ublažava neravnotežu u odnosu na pravne osobe kao vjerovnike. Pri tome je znakovito da to čini oslanjajući se ne samo na jamstva postupovnih prava sadržana u Povelji Europske unije o temeljnim pravima već i na odgovarajuća prava zajamčena u Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te judikaturi Europskog suda za ljudska prava. Kako i u kojoj mjeri to utječe na redefiniranje granica između nacionalne procesne autonomije i obveze osiguravanja pune učinkovitosti prava Europske unije razmatra se u zaključku rada.*

Ključne riječi: *zaštita potrošača; temeljna prava; Direktiva 93/13/EEZ; postupovni mehanizmi; izvansudska ovrha.*

* Dr. sc. Paula Poretti, izvanredna profesorica, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Pravni fakultet Osijek, Hrvatska; pporetti@pravos.hr. ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6311-8274.

©2026 Autor(i) i nakladnik. Ovaj je rad dostupan u otvorenom pristupu pod uvjetima licencije CC BY-NC-ND 4.0.

1. UVOD

Zaštita potrošača u pravu Europske unije (u daljnjem tekstu: EU) već je dulje vrijeme područje u kojem Sud Europske unije (u daljnjem tekstu: Sud EU-a) oblikuje standarde materijalnopravne, a sve učestalije i procesnopravne naravi, pa to područje postaje jedno od najplodnijih u primjeni načela učinkovitosti (*effet utile*) i prava na djelotvornu sudsku zaštitu. Recentna presuda Suda EUa u predmetu *GR REAL s. r. o. protiv PO*, *RT* od 24. lipnja 2025. (u daljnjem tekstu: predmet C-351/23),[1] tumačenjem Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima[2] (u daljnjem tekstu: Direktiva 93/13), razmatra postupovne mehanizme zaštite od nepoštenih ugovornih odredbi u kontekstu izvansudskih ovršnih postupaka u vezi s hipotekom te utjecaj navodnih postupovnih nedostataka na mogućnost potrošača da pobija svoje iseljenje nakon što je njegova nekretnina pod hipotekom prodana na dražbi.

Riječ je o odluci koja, iako se na prvi pogled odnosi na specifičan procesni institut, u svojoj srži otvara šire pravne i teorijske dvojbe o odnosu procesnih ograničenja postavljenih nacionalnim pravnim okvirom i zahtjeva zaštite temeljnih prava, uključujući postupovna prava potrošača. Ključno pitanje koje presuda aktualizira jest može li se tradicionalno shvaćeno načelo procesne ravnoteže podrediti širem cilju ostvarivanja zaštite temeljnih prava, osobito prava na djelotvoran pravni lijek zajamčenog čl. 47. Povelje EU-a o temeljnim pravima[3]. Pri tome, presuda naglašava važnost zaštite potrošača, ne samo u kontekstu ugovornog prava i nepoštenih odredaba već i kao sastavnog dijela europske pravne kulture ljudskih prava. Smjer u kojem Sud EU-a tumači zahtjeve Direktive 93/13 već je ranije naglasio dominaciju modela u kojem sud ima aktivnu ulogu koja podrazumijeva intervenciju izvan granica puke interpretacije usklađenosti nacionalnog zakonodavnog okvira s pravom EU-a. Ovaj predmet dodatno potvrđuje da takav zahtjev uključuje i preispitivanje primjene standarda prava EU-a u praksi nacionalnih sudova kada god postoji opasnost da prava potrošača neće biti zaštićena na odgovarajući način.

Promatrana u širem okviru, presuda Suda EU-a u predmetu C-351/23 nalazi se na razmeđi triju teorijskih i pravnopolitičkih problema: 1.) odnosa između načela dispozitivnosti i obveze suda na *ex officio* intervenciju u korist potrošača, 2.) granica procesne autonomije i primata načela učinkovitosti te 3.) utjecaja prava na djelotvoran pravni lijek i prava na dom, zajamčenih Poveljom EU-a i Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: EK)[4], na nacionalne mehanizme ovrhe i zaštite imovine. U metodološkom smislu predmet

1 Presuda od 24. lipnja 2025., *GR REAL s. r. o. protiv PO, RT*, C-351/23, EU:C:2025:474.

2 Direktiva Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima, SL L 95, 21.4.1993., posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24. i ispravak SL 2024/90009.

3 Povelja Europske unije o temeljnim pravima, SL C 202/389, 7.6.2016. (u daljnjem tekstu: Povelja EU-a).

4 (Europska) konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 18/97., 6/99., 14/02., 13/03., 9/05., 1/06., 2/10.

C-351/23 služi kao primjer šireg procesa konstitucionalizacije potrošačkog prava,[5] u kojem procesna jamstva – osobito ona iz čl. 47. Povelje EU-a – postupno poprimaju primarni karakter.

Cilj ovoga rada stoga nije isključivo analiza presude C-351/23, premda ona predstavlja važan korak u daljnjoj transformaciji procesnopravnih jamstva koje potrošačima pruža pravo EU-a i potvrđuje da zaštita potrošača ne može biti shvaćena isključivo kao privatnopravno pitanje dispozicije stranaka, već kao materija od javnog interesa, čije ostvarivanje uključuje i pozitivne obveze država članica i njihovih sudova. U radu se, međutim, pristupa i analizi konceptualne transformacije procesnog prava u instrument zaštite ljudskih prava potrošača. U tom se kontekstu sudska praksa i teorijska razmatranja spajaju u jedinstven problem: kako pomiriti zahtjev učinkovitosti prava EU-a i načelo pravne sigurnosti kada se odvagivanje vrijednosti odvija unutar privatnopravnog okvira ugovornog odnosa između potrošača i trgovca. Usporedbom doktrine i sudske prakse u ovome se radu nastoji pokazati da granice između materijalnog i procesnog, privatnog i javnog sve više gube rigidnost te da upravo u području njihove dodirne točke nastaje suvremeni standard europskog procesnog prava usmjeren na zaštitu pojedinca.

2. ČINJENIČNO STANJE PREDMETA C-351/23

Osobe PO i RT, kao stranke postupka u povodu žalbe pred sudom koji je Sudu EU-a uputio zahtjev za odluku, sklopile su 7. travnja 2011. sa Slovačkom sporiteľňom bankom a.s. (u daljnjem tekstu: banka) u svojstvu potrošača ugovor o kreditu u iznosu od 63.000 eura, s mjesečnim obrocima u iznosu od 424,41 eura, s početkom otplate 20. lipnja 2011. i konačnim rokom otplate 20. siječnja 2030. godine. Istoga su dana sklopile i ugovor o osiguravanju kredita hipotekom, pri čemu je predmet osiguranja bila kuća u kojoj su osobe PO i RT živjele sa svoje troje djece.[6]

Dana 3. studenoga 2016. godine banka je stranke obavijestila o trenutačnom dospijeću kredita te zatražila otplatu preostalog duga u iznosu od 56.888,08 eura. Prema slovačkom pravu, osoba koja se namiruje na temelju hipoteke može zahtijevati dobrovoljnu dražbu nekretnine osigurane hipotekom ako su stranke predvidjele takvu mogućnost.[7]

Osobe PO i RT podnijele su 21. travnja 2017. godine tužbu Općinskom sudu u Prešovu (*Okresný súd Prešov*), zahtijevajući da se banci naloži suzdržavanje od ovrhe u pogledu hipoteke putem dobrovoljne dražbe. U svojoj su tužbi tvrdile da banka nije imala pravo tražiti prijevremenu otplatu cjelokupnog kredita jer stranke ugovora o kreditu nisu predvidjele takvo pravo. Osobe PO i RT istodobno su zahtijevale da se odredi privremena mjera kojom bi se banci naložilo da se suzdrži od ovrhe do pravomoćnog okončanja postupka o meritumu.[8] Dana 25. travnja 2017. godine

5 Emilija Mišćenić, „Nepoštene ugovorne odredbe“, u: *Europsko privatno pravo*, *Posebni dio*, ur. Emilija Mišćenić et al. (Zagreb: Školska knjiga, 2021.), 134-182.
6 Vidi t. 17. presude u predmetu C-351/23.
7 Vidi t. 18. presude u predmetu C-351/23.
8 Vidi t. 19. presude u predmetu C-351/23.

održan je prvi krug dražbe tijekom kojeg je osoba PO istaknula prigovor protiv dražbe pozivajući se na sudski postupak koji je bio u tijeku. Prvi krug dražbe završio je neuspješno jer se nitko nije prijavio na dražbu.[9]

Rješenjem od 26. svibnja 2017. Općinski sud u Prešovu odbio je zahtjev za određivanje privremene mjere, pri čemu nije razmotrio tvrdnju osoba PO i RT da je banka povrijedila njihova prava proglasivši prijevremeno dospijeće cjelokupnog kredita. Osobe PO i RT protiv tog su rješenja podnijele žalbu Okružnom sudu u Prešovu (*Krajský súd Prešov*).[10]

Drugi krug dražbe održan je 18. srpnja 2017. godine, dok je žalbeni postupak bio u tijeku. Osoba PO na toj je dražbi organizatoru dražbe i javnom bilježniku napomenula da je u tijeku sudski postupak radi obustave ovršnog postupka. Međutim, ni javni bilježnik ni organizator dražbe nisu uzeli u obzir izjavu osobe PO.[11] Uspješni ponuditelj na dražbi bio je GR REAL, društvo koje se bavi, među ostalim, odobravanjem kredita i zajmova, kao i upravljanjem te održavanjem stambenih i nestambenih objekata. U skladu sa slovačkim pravom, uspješnom se ponuditelju prenosi vlasništvo nad nekretninom.[12]

Odlukom od 9. kolovoza 2017. Okružni sud u Prešovu odlučio je o žalbi osoba PO i RT tako da je ukinuo rješenje Općinskog suda u Prešovu te predmet vratio tom sudu na ponovno odlučivanje. Prema mišljenju Okružnog suda u Prešovu, prvostupanjski sud trebao je razmotriti, među ostalim, tvrdnju osoba PO i RT da s bankom nisu sklopile sporazum na temelju kojeg bi potonja mogla proglasiti prijevremeno dospijeće cjelokupnog kredita. Osim toga, prvostupanjski sud trebao je primijeniti načelo proporcionalnosti te ispitati predstavlja li dobrovoljna dražba prikladnu mjeru uzimajući u obzir, među ostalim, činjenicu da je nekretnina koja je bila predmet dražbe obiteljski dom osoba PO i RT te mogućnost da vjerovnik svoje potraživanje namiri na neki drugi način.[13]

Osobe PO i RT 19. prosinca 2017. godine povukle su tužbu radi obustave postupka ovrhe putem dobrovoljne dražbe na temelju hipoteke jer je ta tužba, s obzirom na to da je dražba već provedena, postala bespredmetna. Odlukom od 11. siječnja 2018. Općinski sud u Prešovu okončao je postupak i naložio osobama PO i RT da u cijelosti plate troškove postupka koje je banka pretrpjela.[14]

Društvo GR REAL na temelju dražbe upisano je kao vlasnik kuće u zemljišnim knjigama te je naložilo osobama PO i RT da se iz nje isele. Osobe PO i RT odbile su napustiti svoj dom u kojem žive sa svoje troje djece, od kojih je dvoje maloljetno te pati od teškog psihološkog poremećaja. Osoba PO usto je pretrpjela moždani udar te joj je potrebna svakodnevna skrb.[15] Društvo GR REAL isključilo je kuću s komunalnih usluga, konkretno opskrbe vodom i strujom. Usto je podnijelo tužbu radi iseljenja kako bi druge stranke žalbenog postupka napustile nekretninu. Općinski

9 Vidi t. 20. presude u predmetu C-351/23.
10 Vidi t. 21. presude u predmetu C-351/23.
11 Vidi t. 22. presude u predmetu C-351/23.
12 Vidi t. 22. presude u predmetu C-351/23.
13 Vidi t. 23. presude u predmetu C-351/23.
14 Vidi t. 24. presude u predmetu C-351/23.
15 Vidi t. 26. presude u predmetu C-351/23.

sud u Prešovu i, u žalbenom postupku, Okružni sud u Prešovu odbili su tužbu radi iseljenja. Oba su suda uzela u obzir činjenicu da je predmetna kuća bila obiteljski dom osoba PO i RT te da bi njihovo iseljenje bilo nezamislivo. Vrhovni sud Slovačke Republike (*Najvyšší súd Slovenskej republiky*) odlukom od 8. travnja 2021. ukinuo je obje navedene presude te naveo da niži sudovi moraju uzeti u obzir vlasnička prava društva GR REAL.[16]

Općinski sud u Prešovu svojom je drugom presudom naložio osobama PO i RT da napuste nekretninu. Istodobno je odbio protutužbu kojom su osobe PO i RT zahtijevale da im se prizna pravo vlasništva nad kućom. Prema navodu tog suda, nekretnina je već prodana na dobrovoljnoj dražbi koja nije proglašena ništavom, a sud koji je odlučivao u tom predmetu nije bio ovlašten odlučivati o valjanosti dražbe.[17] Društvo GR REAL podnijelo je Okružnom sudu u Prešovu žalbu protiv prvostupanjske presude u dijelu u kojem mu nije odobren povrat troškova postupka. Osobe PO i RT su pak protiv te presude podnijele žalbu u dijelu u kojem im je naloženo da napuste nekretninu, nakon čega je njihova protutužba odbijena.[18]

Okružni sud u Prešovu, podnijevši zahtjev za prethodnu odluku Sudu EU-a, smatra da se u glavnom postupku središnje pitanje odnosi na to primjenjuju li se odredbe prava EU-a o zaštiti potrošača u situaciji u kojoj je dražba održana unatoč činjenici da su potrošači zatražili sudsku zaštitu i organizatoru dražbe skrenuli pozornost na sudski postupak koji je bio u tijeku.[19] Okružni sud u Prešovu naglašava važnost koja se u slovačkom pravnom poretku pridaje načelu pravne sigurnosti i zaštiti dobre vjere uspješnog ponuditelja koji stječe nekretninu. Međutim, dobra vjera nije zaštićena ako su okolnosti stjecanja nekretnine „problematične". Taj sud „problematičnom" smatra činjenicu da je društvo GR REAL, kao pravna osoba koja je stekla nekretninu, bilo obaviješteno o tome da je sudski postupak bio u tijeku.[20]

Kada je riječ o mogućnosti potrošača da traži naknadnu sudsku zaštitu, Okružni sud u Prešovu ističe da čl. 21. st. 2. Zakona o dobrovoljnim dražbama predviđa samo tri razloga za poništenje dražbe, od kojih nijedan ne dopušta potrošaču pozivanje na postojanje nepoštenih ugovornih odredbi. Konkretnije, taj sud navodi da nepoštenost sporne ugovorne odredbe o prijevremenoj naplati potraživanja nije obuhvaćena drugim od tih razloga, koji se odnosi na nevaljanost sporazuma o zasnivanju založnog prava. To je stoga što se ugovorna odredba o prijevremenoj naplati odnosi na iznos kredita i rok za njegovu otplatu, a ne na zalog kojim je kredit osiguran i ovrhu koja se provodi na temelju tog zaloga.[21]

Okružni sud u Prešovu smatra važnim utvrditi jesu li čl. 6. st. 1. i čl. 7. st. 1. Direktive 93/13 primjenjivi na postupak u kojem je potrošač podnio dostupno pravno sredstvo radi obustave ovrhe, ali je ovrha ipak provedena. Taj sud usto postavlja pitanje protivi li se Direktivi 93/13 slovačko zakonodavstvo o izvansudskim dražbama

16 Vidi t. 27. presude u predmetu C-351/23.
17 Vidi t. 28. presude u predmetu C-351/23.
18 Vidi t. 29. presude u predmetu C-351/23.
19 Vidi t. 31. presude u predmetu C-351/23.
20 Vidi t. 35. presude u predmetu C-351/23.
21 Vidi t. 38. presude u predmetu C-351/23.

u mjeri u kojoj potrošaču ne omogućuje djelotvorna sredstva za obustavu ovrhe. Naposljetku, Okružni sud u Prešovu želi utvrditi relevantnost Direktive 2005/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2005. o nepoštenoj poslovnoj praksi poslovnog subjekta u odnosu prema potrošaču na unutarnjem tržištu (u daljnjem tekstu: Direktiva 2005/29)[22] za predmetni slučaj, u dijelu koji se odnosi na praksu organizatora dražbe. U tim je okolnostima Okružni sud u Prešovu odlučio prekinuti postupak koji se pred njim vodio te Sudu EU-a uputiti tri prethodna pitanja.

Dok će se pitanja vezana uz Direktivu 93/13 razmatrati detaljno u nastavku rada, u odnosu na treće postavljeno pitanje – treba li Direktivu 2005/29 tumačiti na način da ovrha na temelju založnog prava koje proizlazi iz nezakonite ugovorne odredbe kojom se predviđa prijevremeno dospijeće tražbine iz ugovora o potrošačkom kreditu predstavlja nepoštenu poslovnu praksu u smislu čl. 5. iste Direktive, odnosno, konkretno, agresivnu poslovnu praksu u smislu njezinih čl. 8. i 9. za koju se može utvrditi odgovornost (kako vjerovnika koji je prodavatelj robe ili pružatelj usluga, tako i društva za prodaju na dražbi kojom se provodi ovrha na temelju tog založnog prava) – Sud EU-a zaključio je da to pitanje prelazi okvir njegove nadležnosti na temelju čl. 267. Ugovora o funkcioniranju EUa te je stoga nedopušteno. Sud EU-a svoju je ocjenu obrazložio time da sud koji je uputio zahtjev nije pojasnio razloge zbog kojih bi odgovor na navedeno pitanje bio nužan za donošenje odluke u sporu koji se pred njim vodi, u smislu sudske prakse navedene u t. 45. presude (*LivaNova*, t. 53. i navedena sudska praksa)[23]. Sud EU-a složio se s očitovanjem Komisije da poslovna praksa po svojoj prirodi ima za cilj potaknuti potrošača na donošenje poslovne odluke koju inače ne bi donio, no u odluci kojom su upućena prethodna pitanja nacionalni sud nije jasno naveo koju bi vrstu poslovne odluke koju su donijele druge stranke iz glavnog postupka banka, odnosno organizator dražbe promijenili.[24]

3. ANALIZA PREDMETA C-351/23

Prvi važan aspekt ovog predmeta, dakle, jest pitanje proteže li se zaštita potrošača, kako je predviđena odredbama čl. 6. st. 1. i čl. 7. st. 1. Direktive 93/13, i na sudski postupak u okviru kojeg uspješni ponuditelj društvo GR REAL zahtijeva iseljenje potrošača iz nekretnine koja predstavlja potrošačev obiteljski dom i koja je prodana u okviru izvansudske ovrhe na temelju hipotekarnog založnog prava za koje je taj potrošač pristao da se osnuje na toj nekretnini u korist banke, pri čemu potrošač protutužbom osporava zakonitost prijenosa vlasništva nad tom nekretninom na navedeno društvo, odnosno kakvo je stajalište Sud EU-a zauzeo u odnosu na to pitanje. Naime, naočigled riječ je o pitanju koje je Sud EU-a već razmatrao u

22 Direktiva 2005/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2005. o nepoštenoj poslovnoj praksi poslovnog subjekta u odnosu prema potrošaču na unutarnjem tržištu i o izmjeni Direktive Vijeća 84/450/EEZ, direktiva 97/7/EZ, 98/27/EZ i 2002/65/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, kao i Uredbe (EZ) br. 2006/2004 Europskog parlamenta i Vijeća, SL L 149, 22-39.

23 Presuda od 29. srpnja 2024., *LivaNova*, C-713/22, EU:C:2024:642, t. 53.

24 Vidi t. 106.-110. presude u predmetu C-351/23.

predmetu *Banco Santander*[25], iznoseći dva razloga zbog kojih je odgovor negativan. Kao prvi razlog Sud EU-a u tom je predmetu naveo materijalnopravno razgraničenje primjene Direktive 93/13, pri čemu se potrošači u načelu ne mogu uspješno pozivati na njezine odredbe u sporu koji nije ovršni postupak, nego postupak zaštite stvarnih prava povezanih s vlasništvom koje je taj prodavatelj robe ili pružatelj usluga zakonito stekao nakon prodaje na dražbi (poput postupka radi iseljenja u ovome predmetu).

S tim u vezi, drugi razlog sadržava svojevrsno vremensko razgraničenje koje pretpostavlja da po okončanju ovršnog postupka te prijenosa vlasničkih prava nad nekretninom na treću stranu sud, djelujući po službenoj dužnosti ili na zahtjev potrošača, više ne može provesti ispitivanje nepoštenosti ugovornih odredbi koje bi dovelo do poništenja akata kojima se prenosi vlasništvo te tako dovelo u pitanje pravnu sigurnost tog prijenosa vlasništva, čija se zakonitost ne osporava.[26] Međutim, tumačeći okolnosti konkretnog predmeta, Sud EU-a zaključuje da tako postavljene granice (materijalne i vremenske) primjene Direktive 93/13 ovdje nisu primjenjive.[27] Dok će se argumenti na kojima temelji svoj zaključak detaljno razmatrati u nastavku, s obzirom na pojedine aspekte zaštite zajamčene Direktivom 93/13 kojima pripadaju, bitno je primijetiti da se Sud EU-a ovdje nije zadržao na formalnoj ocjeni prirode spora koja bi potrošačima odricala mogućnost da uživaju zaštitu s osnove primjene Direktive 93/13. Iz tog je razloga, unatoč činjenici da je spor u glavnom postupku pokrenut radi zaštite stvarnih vlasničkih prava stečenih prodajom nekretnine putem dražbe, Sud EU-a smatrao da se spor odnosi i na uvjete pod kojima je postupak ovrhe na temelju hipotekarnog založnog prava osnovanog na toj nekretnini mogao dovesti do prijenosa tih vlasničkih prava na društvo koje je bilo uspješni ponuditelj. Naime, u okviru svoje protutužbe potrošači protiv stjecatelja nekretnine ne ističu razloge ništavosti hipotekarnog ugovora ili pojedinih njegovih odredbi, nego osporavaju samu zakonitost prijenosa vlasništva nad tom nekretninom na tog stjecatelja u postupku prodaje na izvansudskoj dražbi, pri čemu taj prigovor temelje na povredi svojih prava kao potrošača.

Prije nego **što** se započne s analizom pojedinih (postupovnih i

25 Presuda od 12. srpnja 2017., *Banco Santander*, C-598/15, EU:C:2017:945., t. 44. i 47. Više o tome vidi Daniel Sarmiento, „To Be or Not to Be… "a Jurisdiction". A Comment on the Banco Santander Case, Institutional Law, Justice & EU Litigation, Tax", pristup 11. prosinca 2025., https://eulawlive.com/blog/2019/10/02/to-be-or-not-to-be-a-jurisdiction-a-comment-on-the-banco-santander-case/; Anna van Duin, *Sorry, We Can't Help You: AG Wahl to Referring Court in Case C-598/15 on Mortgage Enforcement Procedure*, *Recent Developments of EU Consumer Law*, pristup 15. prosinca 2025., https://recent-ecl.blogspot.com/2017/06/sorry-we-cant-help-you-ag-wahl-to.html.

26 Više o tome vidi presudu od 17. svibnja 2025., *Ibercaja Banco*, C-600/19, EU:C:2022:394, t. 57. O ograničenju koje je u tom smislu već postavio predmet *Ibercaja Banco* vidi više u: Fabrizio Esposito i Lucila de Almeida, „European Union Litigation", *European Review of Contract Law* 18, br. 3 (2022): 269-270. (*It is a well-known fact that the Court of Justice has been reducing the degree of procedural autonomy Member States have to ensure the effectiveness of EU consumer law and, in particular, of Directive 93/13 on unfair terms in consumer contracts (UCTD*). *With the present decision, the Court crosses the Rubicon in that it opens to the review of judgments with the force of* res judicata.)

27 Vidi Mišćenić, „Nepoštene ugovorne odredbe", 140-142.

materijalnopravnih) aspekata predmeta C-351/23, nužno je osvrnuti se na pravozaštitna jamstva koja čine sustav djelotvorne pravne zaštite potrošača u EU-u. Zahtjev učinkovitosti pravne zaštite utemeljen je na odredbi čl. 19. Ugovora o Europskoj uniji (u daljnjem tekstu: UEU)[28] te obvezuje države članice da osiguraju pravna sredstva (mehanizme) za učinkovitu pravnu zaštite u onim područjima koja su obuhvaćena pravom EU-a. U tom je zahtjevu zapravo sadržano jamstvo dostupnosti postupaka u kojima će sud naložiti mjere predviđene pravom EU-a radi otklanjanja povreda ili postupanja kojima se ugrožavaju prava potrošača. Uz taj zahtjev, na razini EU-a razvijen je i zahtjev proizašao iz judikature Suda EUa koji se odnosi na učinkovitu postupovnu zaštitu materijalnih prava potrošača koja proizlaze iz brojnih direktiva s kojima je domaće pravo usklađeno, a o kojem nacionalni sud mora voditi računa pri primjeni vlastitoga nacionalnog postupovnog prava. U tom su pak zahtjevu sadržani testovi „učinkovitosti i ekvivalentnosti" nacionalnog postupka. Načelo učinkovitosti (*effet utile*) jedno je od temeljnih načela prava EU-a koje nacionalnim sudovima i zakonodavcima nameće obvezu osiguravanja potpune djelotvornosti prava EU-a u domaćem pravnom poretku.[29] U teoriji i praksi Suda EU-a ono se tumači zajedno s načelom ekvivalentnosti, a ta načela služe kao korektiv nacionalne procesne autonomije. Naime, premda države članice imaju slobodu uređivanja vlastitih postupovnih pravila, ta autonomija nije apsolutna: primjena nacionalnih pravila ne smije ostvarivanje prava zajamčenih pravom EU-a učiniti „praktično nemogućim ili pretjerano otežanim".[30] Stoga će za daljnju raspravu u ovome radu biti od značaja upravo razumijevanje da će se trenutak punog realiteta učinkovite zaštite potrošača u EU-u ostvariti tek kada materijalnu harmonizaciju bude slijedila procesna usklađenost nacionalnih pravozaštitnih postupaka. Takvo shvaćanje proizlazi iz pravne teorije u kojoj se postupovna dimenzija u pravu potrošača tumači kao samostalan sloj materijalne zaštite. Upravo se u kontekstu interpretacije Direktive 93/13 kao sekundarnog prava EU-a upozorava na manjkavost dualističkog pristupa u tumačenju granice između materijalnog i postupovnog.[31] Sud EU-a u tom je smislu razvio doktrinu prema kojoj „učinkovitost prava potrošača" uključuje i obvezu nacionalnih sudova da *ex officio* ispituju nepoštene ugovorne odredbe kako bi zaštitili slabiju stranu. Kako Mišćenić naglašava, djelotvorna zaštita podrazumijeva pristup pravnom lijeku u fazi kada povreda prava još može biti otklonjena, što zahtijeva korektivno tumačenje nacionalnih proceduralnih ograničenja.[32] Upravo je u svjetlu navedenog interpretacija djelotvorne zaštite, odnosno granica njezina dosega, kakvu je Sud EUa iznio u predmetu C-351/23, osobito značajna.

Kao dodatan sloj u analizi ovoga predmeta nužno je razmotriti i odnos između Direktive 93/13 i odredbe čl. 47. Povelje EU-a. Tako prema shvaćanju Lein[33],

28 Čl. 6. Ugovora o Europskoj uniji, SL C 202/1, 7.6.2016.

29 Paul Craig i Gráinne de Búrca, *EU Law: Text, Cases, and Materials* (Oxford: Oxford University Press, 2020.), 101-103.

30 Presuda od 16. prosinca 1976., *ReweZentralfinanz eG i ReweZentral AG v. Landwirtschaftskammer für das Saarland*, C-33/76, EU:C:1976:188.

31 Mišćenić, „Nepoštene ugovorne odredbe", 138-142.

32 Mišćenić, „Nepoštene ugovorne odredbe", 138-142.

33 Eva Lein, „The Principle of Effectiveness in EU Private International Law", u: *The*

zahtjev učinkovitosti omogućuje koordinaciju nacionalnih postupovnih sustava i funkcioniranja prava EU-a kao „višeslojnog ustava". Prema Lein, učinkovitost nije samo tehničko načelo, već normativna obveza prilagodbe nacionalnih postupovnih pravila ciljevima prava EU-a. U svojoj interpretacija Lein izdvaja dva aspekta učinkovitosti: instrumentalni, koji zahtijeva da nacionalni postupci osiguraju ostvarenje prava EU-a, i strukturni, koji zabranjuje stvaranje postupovnih prepreka koje onemogućuju ostvarivanje temeljnih prava. Lein tom analizom zapravo podcrtava međusobnu ovisnost učinkovitosti i načela lojalne suradnje. Pravo EU-a, koje djeluje u zajedničkom prostoru pravde, osim što obvezuje države članice na poštovanje njegovih propisa, ujedno ih čini temeljnim alatom njegove primjene. Time se redefinira i nacionalna procesna autonomija: više nije riječ o neovisnosti u tehničkom smislu, već o autonomiji usklađenoj s ciljevima EU-a i njegovim temeljnim pravima.

U tom smislu, načelo učinkovitosti moguće je konkretno shvatiti kao poveznicu između nekog prava zajamčenog Direktivom 93/13 i postupovnih jamstava sadržanih u čl. 47. Povelje EU-a, kao i čl. 6. EK-a. Pri tome, čl. 6. UEU-a predstavlja hijerarhijski okvir u kojem Povelja EU-a ima snagu primarnog prava, dok prava zajamčena EK-om predstavljaju standard tumačenja prava EU-a.[34] Premda je odredba čl. 6. st. 3. UEU-a naočigled razriješila pitanje mogućnosti da se Sud EU-a u pitanjima zaštite ljudskih prava osloni na EK i judikaturu Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: ESLJP) kao opća načela prava EU-a, određene se tenzije javljaju prilikom tumačenja odredbe čl. 52. st. 3. Povelje EU-a. Prema jednom shvaćanju, riječ je o smjernici za tumačenje odnosa između Povelje EU-a i EK-a, dok je prema drugom riječ o inkorporaciji odgovarajućih prava iz EK-a koja su postala pravno obvezujuća za institucije EU-a, ali ograničena na ona specifična prava koja imaju odgovarajuće, korespondirajuće odredbe u Povelji EU-a.[35] Isključivo kada pravo EU-a, odnosno Povelja EU-a pruža zaštitu prava koju EK ne jamči ili kada se jamči viša razina zaštite od one predviđene EK-om, tumačenje standarda dvaju instrumenata mogu se razlikovati. Prevedeno na nacionalnu razinu, pri tumačenju i primjeni prava EU-a, standardi zaštite ljudskih prava EU-a obvezuju državu članicu. Izvan područja primjene prava EU-a ili u vezi s pravima iz EK-a koja nisu predviđena čl. 52. st. 3. Povelje EU-a, država članica slobodna je odlučiti hoće li nacionalni mehanizmi provedbe odstupiti od standarda EK-a ili sadržavati određene rezerve u odnosu na njegovu primjenu. Ako EU pristupi EK-u kao međunarodnom ugovoru, njegove će odredbe postati dio prava EU-a s obvezujućim učinkom za države članice.[36] Judikatura ESLJP-a u tom će slučaju postati obvezujuća za nacionalne pravne poretke na temelju primata i izravnog učinka načela prava EU-a.

Odraz navedenog moguće je prepoznati i u predmetu C-351/23, budući da

Transformation of EU Civil Justice, ur. Xandra Kramer et al. (Oxford: Hart Publishing, 2019.), 45-62.

34 Čl. 6. Ugovora o Europskoj uniji, SL C 202/1, 7.6.2016.

35 Presuda od 14. ožujka 2013., *Aziz v Caixad´Estalvis de Catalunya Tarragana i Manresa*, C-415/11, EU:C:2013:164, t. 59.

36 Vidi čl. 216. st. 2. Ugovora o funkcioniranju EU-a.

Sud EU-a, nadograđujući interpretacije razvijene iz korpusa svoje ranije judikature povezane uz tumačenja Direktive 93/13 (primjerice predmeti *Aziz* i *Kušionová*), i ovdje zahtijeva odmicanje od, kako ističu Poretti i Mišćenić, tradicionalnog shvaćanja procesnih pravila kao neutralnog okvira[37] prema razumijevanju veze između čl. 47. Povelje EU-a (pravo na djelotvoran pravni lijek) s čl. 6. UEU-a i čl. 13. EK-a (pravo na učinkoviti pravni lijek pred nacionalnim tijelom) prilikom ostvarenja pravozaštitnih zahtjeva potrošača. Upravo ta veza jamči da će se odredbe čl. 6. i 7. Direktive 93/13 tumačiti u svjetlu procesnih jamstava prava EU-a.[38] Time pravila provedbe Direktive 93/13 poprimaju karakter procesnih jamstava: učinkoviti pravni lijek više nije samo sredstvo zaštite prava EU-a nego i element osobnog dostojanstva i pristupa pravdi jer potrošačima omogućuje stvarni pristup sudu, osobito kada se radi o gubitku doma kao jednoj od najviših dimenzija zaštite temeljnih prava.[39] Analiza koja slijedi u nastavku rada dodatno će potkrijepiti navedena stajališta.

3.1. Postupovnopravni aspekti jamstava iz Direktive 93/13 (postupovni mehanizmi u službi ostvarenja temeljnih prava potrošača)

Ako se promatra slikovito, (materijalnopravno) lice Direktive 93/13 bilo bi osiguravanje ravnoteže prava između potrošača i trgovaca, dok bi njezino (procesnopravno) naličje bila dostupnost sudskog postupka potrošačima radi ostvarenja pravozaštitnog zahtjeva u slučaju povrede tih prava. Instrumentalizacija te ravnoteže u okviru sudskog postupka očituje se u aktivnoj ulozi suda u ujednačavanju procesnog položaja potrošača kao slabije stranke u postupku i trgovca kao protustranke, a u tu svrhu judikatura Suda EU-a opremila ga je ovlašću da *ex officio* preispita nepoštenost ugovornih odredaba i tako osigura učinkovitu primjenu prava EU-a (radi zaštite potrošača).[40] Iz perspektive uređenja nacionalnih postupovnih pravila država članica, aktivno uključivanje suca te poduzimanje određenih aktivnosti odstupa od dominantnog sustava dispozicije, a redovito je posljedica intencije zakonodavca da pruži određenu zaštitu ostvarenju javnog interesa. Budući da se osiguravanje primjene prava EU-a u individualnim potrošačkim sporovima smatra ostvarenjem javnog interesa, osobito kada je riječ o temeljnim pravima, utvrđivanje nepoštenosti ugovornih odredaba *ex officio* komplementarno je tom cilju.[41]

---

37 Paula Poretti, „Sudska zaštita prava potrošača – (naj)bolji put?“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 39, br. 1 (2018): 555-573; Mišćenić, „Nepoštene ugovorne odredbe“, 139.

38 Presuda od 17. srpnja 2014., *Sánchez Morcillo i Abril García v Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA*, C-169/14, EU:C:2014:2099, t. 25.

39 Presuda od 10. rujna 2014., *Kušionová v SMART Capital, a.s.*, C-34/13, EU:C:2014:2189, t. 67.

40 Više o tome vidi Monika Józon, „The ‘Ex Officio’ Doctrine of the CJEU Revisited: On the Active Role of the Courts in Unfair Contract Terms Law – Critical Remarks on the Lintner Ruling (C-551/17) of the CJEU“, *Croatian Yearbook of European Law and Policy* 19 (2023): 361-378; Emilija Mišćenić, „The Constant Change of EU Consumer Law: The Real Deal or Just an Illusion?“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu* 70, br. 3 (2022): 715-716.

41 Anna van Duin, „Metamorphosis? The Role of 47 of the EU Charter of Fundamental Rights in Cases concerning National Remedies and Procedures under Directive 93/13/EC“, *Amsterdam Law School Legal Studies Research Paper* 37 (2017): 4; Anna van Duin, „Justice for Both:

Ipak, učinkovitu primjenu prava EU-a radi zaštite potrošača ne treba razumjeti kao jednoznačnu zahtjevu pružanja učinkovite postupovne zaštite, a potonja se definitivno ne iscrpljuje u osiguranju *ex officio* utvrđivanja nepoštenosti odredaba potrošačkog ugovora, što opetovano predstavlja izazov u tumačenju i razumijevanju, podjednako za pravne teoretičare i praktičare. Vidljivo je to i iz opsega judikature razvijene pred Sudom EU-a, koja još uvijek traži pravu ravnotežu između ograničenja koja postavlja postupovna autonomija država članica, s jedne strane, te potrebe usmjeravanja postupanja nacionalnih sudova prilikom tumačenja Direktive 93/13, s druge strane, na način da varira opseg intervencije koju nameće kao obvezu sucu u osiguravanju učinkovite zaštite prava potrošača. Naime, *ex officio* utvrđivanje nepoštenosti odredaba potrošačkog ugovora svojevrstan je postupovni konstrukt judikature EU-a kojim se oživotvoruje ideja Direktive 93/13 u smislu ostvarenja postupovnih prava potrošača, ali samo po sebi istovremeno ne predstavlja ključ jamstva ostvarenja njihovih postupovnih prava kao stranaka u ranije provedenom (nacionalnom) postupku. Sud EU-a u predmetu C-351/23 radi upravo tu distinkciju, preispitujući kapacitete i detektirajući potencijalne sistemske deficite slovačkog postupovnog sustava u omogućavanju učinkovite postupovne zaštite prava potrošača pred sudom, interpretirajući zahtjev djelotvorne zaštite Direktive 93/13 u vezi sa zahtjevom djelotvorne sudske zaštite iz čl. 47. Povelje EU-a.[42]

Pri tome, prvi je korak Suda EU-a bio odmicanje od zaključka iz predmeta *Banco Santander* da Direktiva 93/13 nije primjenjiva na spor čiji je predmet bila zaštita stvarnih prava koja je uspješni ponuditelj zakonito stekao na nekretnini u slučaju kada su ta prava prenesena (zbog pasivnosti potrošača), čime je naočigled proširio doseg zaštite s osnove Direktive 93/13. Naime, premda se i u ovome predmetu spor u glavnom postupku odnosi na zaštitu stvarnih vlasničkih prava stečenih prodajom nekretnine putem dražbe, Sud EU-a pokazao je da djelotvorna zaštita prava potrošača podrazumijeva i preispitivanje uvjeta pod kojima je postupak ovrhe na temelju hipotekarnog založnog prava osnovanog na toj nekretnini mogao dovesti do prijenosa tih vlasničkih prava na društvo koje je uspješni ponuditelj, budući da je u konkretnom predmetu proveden izvansudski ovršni postupak u pogledu hipoteke u kojem su potrošači izgubili nekretninu koja je bila njihov dom. Naime, prema slovačkom pravu, taj je postupak tek nominalno dobrovoljan jer se sastoji od prisilne prodaje nekretnine na dražbi na temelju ugovora o kreditu, pri čemu sudovi ne moraju prethodno provjeriti potraživanje.[43]

Effective Judicial Protection under Article 47 of the EU Charter of Fundamental Rights and the Unfair Contract Terms Directive“ (doktorska disertacija, Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, 2020.).

42 U tom smislu, zanimljivo je shvaćanje vezano uz implikacije predmeta *Sziber* za hrvatski pravni sustav, više o tome vidi Helena Majić, „The Croatian Constitutional Court and the EU Charter of Fundamental Rights: A Limbo Betwen the Charter, the ECHR and National Constitution.“, *EU and Comparative Law Issues and Challenges Series* 5 (2021): 202-204. Više o predmetu *Sziber* vidi Katarin Gomboš, „Europeanisation Effects in the Court Jurisprudence“, *International and Comparative Law Review* 19, br. 1 (2019): 265-266.

43 Vidi Mišljenje nezavisne odvjetnice Medine u predmetu *GR REAL s. r. o. v PO and RT*, C-351/23, EU:C:2024:950, t. 36.

Stoga je Sud EU-a, vodeći se nužnošću osiguranja takve provjere odnosno sudskog nadzora radi uspostave stvarne ravnoteže između slabijeg položaja potrošača i prodavatelja u okviru nacionalnog pravozaštitnog puta, uključujući ovršni postupak na temelju hipoteke (*Sánchez Morcillo i Abril García*, t. 25.)[44], pošao je od ranije postavljenog standarda ocjenjivanja nepoštenosti ugovornih odredbi prije održavanja dražbe kao sastavnog dijela ovršnog postupka, budući da *a posteriori* zaštita u obliku naknade štete zbog nezakonitog iseljenja potrošača nije primjereno ni učinkovito sredstvo zaštite njegovih prava u skladu s Direktivom 93/13 (*Impuls Leasing România*, t. 55.)[45]. U tom je smislu ispitao dostupnost potrošačima privremene mjere kojom se obustavlja ili okončava nezakonit ovršni postupak u predmetu u skladu sa slovačkim pravom.

Dostupnost privremenih mjera koje omogućuju obustavu ili prekid nezakonitog postupka izvršenja na temelju hipoteke kada se te mjere pokažu potrebnima za osiguranje djelotvornosti zaštite koja se želi ostvariti Direktivom 93/13 Sud EU-a podcrtao je najprije u predmetu *Aziz*[46] (u tom smislu i presuda *Aziz*, t. 59.), a dodatno, upravo u kontekstu slovačkog pravnog sustava, u predmetu *Kušionová*[47], gdje je Sud EU-a utvrdio da „mogućnost da nacionalni sudac odredi bilo koju privremenu mjeru (...) može biti učinkovito i primjereno sredstvo za prestanak primjene nepoštenih ugovornih odredbi“[48], pa je ocijenio da se slovački sustav izvansudske prodaje putem dražbe, koji predviđa takvu privremenu mjeru, ne protivi Direktivi 93/13. Ipak, u predmetu C-351/23, preispitujući okolnosti slučaja, Sud EU-a našao je da slovačko zakonodavstvo propisuje privremenu mjeru, no nije se zadovoljio njezinom formalnom dostupnošću, odnosno pukim utvrđenjem da su potrošači imali na raspolaganju privremenu mjeru, a zahtjev za čije određivanje jesu podnijeli prvostupanjskom sudu (no taj je sud zahtjev odbio, uzevši da tužba podnesena zbog nepoštenih ugovornih odredaba nije razlog za njezino donošenje). Sud EU-a tražio je stvarnu, praktičnu dostupnost zaštite koju mjera pruža, u smislu učinka koji podnošenje zahtjeva za njezino donošenje ima na tijek postupka. U praksi se taj učinak očituje u tome da privremena mjera omogućuje potrošačima da se aktivno suprotstave ovrsi dok se u konkretnom slučaju ne provede preispitivanje potraživanja, koje prema slovačkom Zakonu o dobrovoljnim dražbama[49] nije moguće provesti pred

44 Presuda od 17. srpnja 2014., *Juan Carlos Sánchez Morcillo i María del Carmen Abril García protiv Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA*, C-169/14, EU:C:2014:2099, t. 25.

45 Presuda od 17. svibnja 2022., *Impuls Leasing România*, C-725/19, EU:C:2022:396., t. 55.

46 Presuda od 14. ožujka 2013., *Mohamed Aziz v Caixad´Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa* (*Catalunyacaixa*), C-415/11, EU:C:2013:164. Više o predmetu *Aziz* vidi Hanz Micklitz, *Mohamed Aziz – Sympathetic and Activist, but Did the Court Get It Wrong?*, 2013., pristup 20. studenoga 2015., http://www.ecln.net/tl_files/ECLN/Florence%202013/Micklitz%20%20The%20ECJ%20gets%20it%20wrong%20Aziz-30-11-14.pdf; Paula Poretti, „Sudska zaštita prava potrošača – (naj)bolji put?“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 39, br. 1 (2018): 558-559.

47 Presuda od 10. rujna 2014., *Monika Kušionová protiv SMART Capital, a.s*., C-34/13, EU:C:2014:2189.

48 Presuda *Kušionová*, t. 67.

49 *Zakon č. 527/2002 Z. z. o dobrovol'ných dražbách* [Zakon br. 527/2002 o dobrovoljnim dražbama], kako je izmijenjen. (u daljnjem tekstu: Zakon o dobrovoljnim dražbama).

sudom prije pokretanja posebnog postupka izvansudske ovrhe provođenjem dražbe (*Profi Credit Polska*, t. 82.)[50].

Sud EU-a nadalje je upozorio da se dostupnim učinkovitim sredstvom može smatrati i postojanje mogućnosti da potrošači poniš te dražbu zbog postojanja nepoštenih odredbi ugovora o kreditu na temelju kojeg je ovrha provedena, ako je ta ovrha pokrenuta bez sudske kontrole potraživanja. Ponovno se Sud EU-a nije zadovoljio pojašnjenjem o pogrešnom tumačenju nacionalnog zakonodavstva od strane suda koji je podnio zahtjev za prethodnu odluku, a s obzirom na promjenu sudske prakse kao posljedice tumačenja Vrhovnog suda Slovačke Republike, prema kojem se relevantna zakonodavna odredba široko tumači, na način da postojanje nepoštenih odredbi u ugovoru o kreditu čini razlog na temelju kojeg se dražba može proglasiti ništavom. Naime, Sud EU-a izveo je dva zaključka na temelju takve uspostavljene prakse Vrhovnog suda Slovačke Republike: prvo, da je ona dokaz nepostojanja zakonske odredbe koja bi izrijekom omogućila zahtijevanje poništenja prodaje na dražbi zbog postojanja nepoštenih odredbi u ugovoru, i drugo, da je njezino tumačenje uslijedilo pet godina nakon provedbe prodaje na dražbi o kojoj je riječ u glavnom postupku. Dok je Sud EU-a ovdje podcrtao da se od prosječnog potrošača, definiranog kao osobe koja je uobičajeno obaviještena, razumno pažljiva i oprezna[51], ne može očekivati da predvidi tumačenje čl. 21. st. 2. Zakona o dobrovoljnim dražbama do kojeg je Vrhovni sud Slovačke Republike došao godinama poslije, dok je nezavisna odvjetnica Medina u svojem mišljenju, pozvavši se na Rotta[52], podsjetila da prosječan potrošač nije odvjetnik te da se od njega ne može očekivati da bude aktivist koji će nastojati reformirati sudsku praksu.[53]

Konačno, značajno je da se, prilikom ocjene slovačkog nacionalnog uređenja, Sud EU-a referirao na čl. 47. Povelje EU-a. Tu je odredbu pri tome koristio kao autonomno mjerilo u pogledu kvalitete dostupnih postupovnopravnih mehanizama, budući da okolnosti predmeta čak djelomično izlaze iz okvira primjene Direktive 93/13. Pristup Suda EU-a u tom bi smislu odgovarao zaključku da primjena standarda koje podrazumijeva odredba čl. 47. Povelje EU-a ne ovisi o dosegu Direktive 93/13, nego da doseg zaštite koju pruža Direktiva 93/13 ovisi o primjeni standarda u skladu s odredbom čl. 47. Povelje EU-a.

3.2. Materijalnopravni aspekti jamstava iz Direktive 93/13 (granice primjenjivosti Direktive 93/13 u postupku iseljenja)

Sljedeći značajan aspekt presude u predmetu C-351/23 tiče se pitanja

50 Više o tome vidi presudu od 9. travnja 2024., *Profi Credit Polska*, C-582/21, EU:C:2024:282., t. 82. (Ponavljanje postupka okončanog pravomoćnom odlukom).

51 Presuda od 4. srpnja 2024., *Caixabank i dr*., C-450/22, EU:C:2024:577., t. 48. (Nadzor transparentnosti u slučaju kolektivne tužbe) i navedena sudska praksa.

52 Peter Rott, „The Average Consumer Is not a Lawyer! Case C-66/19 JC v Kreissparkasse Saarlouis“, *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 27, br. 3 (2020): 379-386, u kojem se komentira presuda Suda EU-a od 26. ožujka 2020., *Kreissparkasse Saarlouis*, C-66/19, EU:C:2020:242.

53 Mišljenje nezavisne odvjetnice Medine, t. 80.

materijalnopravnih granica primjenjivosti Direktive 93/13 u postupku iseljenja. Naime, imajući u vidu nužnost jamstva pravne sigurnosti za stjecatelja nekretnine pod hipotekom koja se prodaje na dražbi, Sud EU-a u svojoj je ranijoj praksi isključio primjenu Direktive 93/13 kao temelja za isticanje prigovora potrošača kao dužnika, a koji se tiču ugovora o hipotekarnom kreditu (*Banco Santander*, t. 50.; *Ibercaja Banco*)[54]. Pažljivo je pri tome preispitao jesu li potrošačima bila dostupna pravna sredstva u okviru pravnog puta koji je okončan provedbom ovrhe i prodajom nekretnine na dražbi te jesu li potrošači koristili dostupna sredstva. U predmetu C-351/23 Sud EU-a je pak, uzevši u obzir da je prodaja nekretnine na dražbi provedena unatoč tome što su potrošači prigovorili ovrsi, a stjecatelj o tome bio obaviješten, zaključio da vlasništvo koje je na stjecatelja preneseno ne uživa apsolutnu zaštitu, nego da je ona ograničena opsegom zaštite koja potrošačima pripada u skladu s Direktivom 93/13.

Prema mišljenju nezavisne odvjetnice Medine, drukčije odvagivanje uključenih interesa, odnosno ograničavanje apsolutne zaštite na koju bi stjecatelj trebao imati pravo, proizlazi upravo iz činjenice da je on znao kako je u tijeku bio postupak u kojem se ocjenjivala moguća nepoštenost ugovorne odredbe na temelju koje je vjerovnik pokrenuo ovrhu. Sud koji je uputio zahtjev za prethodnu odluku tu činjenicu opisuje kao „problematične okolnosti" u kojima je došlo do prijenosa vlasništva nad nekretninom.[55] Apostrofiranjem utjecaja koji su te okolnosti imale na njegovu konačnu ocjenu opravdanosti pružanja više razine zaštite potrošačima kao ranijim vlasnicima nekretnine u odnosu na stjecatelja na kojega je vlasništvo nekretnine preneseno, Sud EU-a je otišao korak dalje nego u predmetu *Ibercaja Banco.* Naime, u predmetu *Ibercaja Banco* Sud EU-a našao je da okolnosti u kojima je došlo do prijenosa vlasništva nad nekretninom pod hipotekom, na način da je sud po službenoj dužnosti prije toga ispitivao nepoštenost odredbi isprave na temelju koje je pokrenut postupak, ali ta odluka nije sadržavala nikakvo obrazloženje, čak ni sažeto, kojim bi se potvrdilo postojanje takvog ispitivanja, zahtijevaju da se potrošaču omogući zaštita od nepoštenih odredbi koju ima na temelju Direktive 93/13 u kasnijim fazama postupka.[56] Ipak, te okolnosti nije ocijenio dostatnima kako bi se stjecatelju uskratila apsolutna zaštita vlasništva te poništio akt kojim se prenosi vlasništvo i dovela u pitanje pravna sigurnost prijenosa vlasništva koji je već izvršen.

Usporedbom okolnosti obaju predmeta evidentno je da se pred nacionalne sudove postavlja izazov interpretiranja standarda „problematičnih okolnosti"[57] kao osnove za instrumentalizaciju režima Direktive 93/13, no bez jasnih smjernica, a istovremeno uz vrlo izvjesnu i ozbiljnu posljedicu u vidu prava na zadiranje u apsolutnu zaštitu stjecatelja vlasništva te pravnu sigurnost koja mu se treba jamčiti prilikom prijenosa vlasništva, u slučaju da sud utvrdi postojanje takvih okolnosti. Pri tome, nezavisna odvjetnica Medina usmjerava nacionalne sudove na razmatranje

54 Presuda od 12. srpnja 2017., *Banco Santander*, C-598/15, EU:C:2017:945. t. 50., presuda od 17. svibnja 2025., *Ibercaja Banco*, C-600/19, EU:C:2022:394.

55 Mišljenje nezavisne odvjetnice Medine, t. 100.-101.

56 Vidi t. 56. presude u predmetu *Ibercaja Banco*.

57 Vidi t. 78. presude u predmetu C-351/23.

odgovornosti stjecatelja, ukoliko stječe nekretninu unatoč tomu što je u tijeku sudski postupak protiv ugovora na kojem se ovrha temelji, a koji prethodno nije bio sudski ispitan, jer mora biti svjestan povećanog rizika od poništenja dražbe, kao i činjenice da je pravni status nekretnine nesiguran.[58] Istovremeno, Sud EU-a stjecanje nekretnine uslijed „problematičnih okolnosti", poput onih u glavnom sporu, povezuje s postupanjem u zloj vjeri prilikom prodaje, što je na nacionalnom sudu da procijeni u konkretnom slučaju.[59] Kao moguće operativne kriterije za prepoznavanje „problematičnih okolnosti", koji proizlaze iz tumačenja Suda EU-a u predmetu C351/23, mogu se izdvojiti: znanje stjecatelja, odnosno činjenica da je treća osoba kao uspješni ponuditelj na dražbi bila obaviještena o sudskom postupku u kojem se osporava valjanost ugovorne odredbe na temelju koje se provodi dražba, zatim nepostojanje prethodne sudske kontrole, odnosno situacija u kojoj je prijenos vlasništva uslijedio bez ikakvog sudskog ispitivanja nepoštenih odredaba ili proporcionalnosti mjere te, konačno, nepravodobnost i neučinkovitost dostupnih pravnih sredstava, odnosno nemogućnost potrošača da, premda je pokrenuo sudsku zaštitu, stvarno spriječi ovrhu do okončanja sudske kontrole navodnih nepravilnosti.[60]

Kako je iz analize očigledno, Sud EU-a, razmatrajući zaštitu prava potrošača s osnove Direktive 93/13 u vezi s odredbama čl. 47. i 7. Povelje EU-a, u kontekstu postupka radi iseljenja u kojem je tužitelj stjecatelj nekretnine, ali istovremeno nije stranka ugovora o hipotekarnom kreditu, u odnosu na koji potrošači – ovdje tuženici – u zasebnom postupku ističu prigovore o nepoštenosti ugovornih odredbi, pomaknuo je materijalnopravne granice zaštite. Time je upozorio na djelovanje jamstava kojima se štite prava potrošača na predmetnoj nekretnini u postupku izvansudske ovrhe dražbom, premda je takvu mogućnost u svojoj ranijoj praksi odricao (u tom smislu i presuda *Banco Santander*, t. 45.)[61].

Naime, pravna teorija u odnosu na presudu u predmetu *Banco Santander* istaknula je da nije riječ o pitanju zaštite prava vlasništva kao takvog – premda je tako nezavisni odvjetnik Wahl[62] ranije zaključio – nego o trenutku u kojem je potrebno odvagnuti doseg zaštite koju zahtijevaju standardi zaštite potrošača, po našem mišljenju čak i usprkos standardima zaštite prava vlasništva. Takav zaključak proizlazi iz dojma da su se podjednako i nezavisni odvjetnik Wahl i Sud EU-a u predmetu *Banco Santander* ipak snažno oslonili na shvaćanje o neprihvatljivosti primjene zaštite s osnove Direktive 93/13 s obzirom na ugovor koji je prestao vrijediti uslijed konačnog prijenosa nekretnine, jer drukčije postupanje ne bi bilo nužno korisno za predmetnog potrošača niti poželjno s gledišta poštovanja načela pravne sigurnosti i već stečenih prava vlasništva. Međutim, pri tome ne treba zanemariti okolnost potpune pasivnosti potrošača u postupcima koji su prethodili postupku za predaju nekretnine stjecatelju, premda joj je pravna teorija u svojim razmatranjima

58 Mišljenje nezavisne odvjetnice Medine, t. 103.
59 Vidi t. 78. presude u predmetu C-351/23.
60 Vidi t. 56, 74. i 78. presude u predmetu C-351/23; mišljenje nezavisne odvjetnice Medine u predmetu C-351/23, t. 100.
61 Presuda od 7. prosinca 2017., *Banco Santander*, C-598/15, EU:C:2017:945, t. 45.
62 Mišljenje nezavisnog odvjetnika Wahla u predmetu *Banco Santander*, EU:C:2017:505.

učinaka presude *Banco Santander* pridavala tek sekundarno značenje.[63] Naime, u kontekstu predmeta C-351/23 Sud EU-a upravo je cijenio činjenicu da potrošač u izvansudskom postupku ovrhe nije bio pasivan. Štoviše, dalo bi se uzeti da je upravo ta okolnost poslužila Sudu EU-a za ocjenu da u postupku nije bila riječ samo o zaštiti stvarnih vlasničkih prava stečenih prodajom nekretnine putem dražbe nego i o uvjetima pod kojima je postupak ovrhe mogao dovesti do prijenosa vlasničkih prava na stjecatelja nekretnine.[64]

U odnosu na tako suprotstavljene standarde pravne sigurnosti i apsolutne zaštite stjecatelja vlasništva, s jedne strane, te djelotvorne zaštite potrošača, s druge strane, Sud EU-a uporište je pronašao u odredbi čl. 47., kao i odredbi čl. 7. Povelje EU-a. U tom smislu čini se da je Sud EU-a, koristeći se slojevitošću pravozaštitnog potencijala odredbe čl. 47. Povelje EU-a, nedvojbeno usmjerio praksu nacionalnih sudova prema novom razumijevanju odnosa materijalnopravnih jamstava zaštite potrošača naspram prava vlasnika – i to potrošača kao ranijeg vlasnika kojem nekretnina predstavlja dom, u odnosu na stjecatelja kao kasnijeg vlasnika nekretnine.

Prije zaključnih razmatranja ostaje još osvrnuti se na ljudskopravni aspekt jamstava Direktive 93/13 te, među ostalim, dotaknuti se pitanja koliku je težinu u ovome predmetu imalo oslanjanje Suda EU-a na jamstava s osnove odredbe čl. 47. Povelje EU-a.

3.3. Ljudskopravni aspekti jamstava iz Direktive 93/13 (složeni odnos tumačenja Povelje EU-a i EK-a)

Za razliku od nacionalnog postupka gdje je pitanje nekretnine u postupku pokrenutom vlasničkopravnom tužbom radi iseljenja promatrano isključivo u svjetlu zaštite i ostvarenja prava vlasništva društva GR REAL kao stjecatelja, Sud EU-a u predmetu C-351/23 u središte razmatranja stavio je posljedicu koju je imala nemogućnost potrošača da, koristeći učinkovito pravno sredstvo u postupku pred nacionalnim sudom, pobijaju nepoštene ugovorne odredbe ugovora o hipotekarnom kreditu i tako spriječe ovrhu na temelju hipoteke dobrovoljnom dražbom, koja je rezultirala stjecanjem nekretnine društva GR REAL, odnosno gubitkom obiteljskog doma. Shvaćanje Suda EU-a u tom predmetu tako dosljedno reflektira već ranije uspostavljenu praksu prema kojoj pravo na dom, kako je predviđeno odredbom čl. 7. Povelje EU-a, treba uzeti u obzir prilikom tumačenja odredaba Direktive 93/13.[65] Međutim, iz perspektive pravnih teoretičara, to tumačenje ipak nije jednoznačno shvaćeno, nego među pojedinim predmetima ipak postoje razlike. Konkretno, u ovome predmetu, kao i u predmetu *Banco Santander*, pitanje koje Sud EU-a razmatra

63 Za usporedbu pasivnosti dužnika u ovršnom postupku iz perspektive ESLJP-a vidi Alan Uzelac, „Hrvatsko građansko pravosuđe između Strasbourga i Zagreba ili O europeizaciji ovršnog prava na primjeru ovrhe na nekretnini“, u: *Europska budućnost hrvatskoga građanskog pravosuđa*, ur. Jakša Barbić (Zagreb: HAZU, 2019.), 39-66.

64 Vidi t. 74. presude u predmetu C-351/23.

65 Wolfgang Faber i Cleas Martinson, „Can Ownership Limit the Effectiveness of EU Consumer Contract Law Directives? A Suggestion to Employ a ‘Functional Approach’“, *Austrian Law Journal* (2019): 88, 108.

pojavilo se u postupku pokrenutom nakon provedbe izvansudske ovrhe. Bez obzira na različit pristup Suda EU-a u tim predmetima, ipak se može primijetiti da Sud EU-a pridaje posebnu težinu činjenici da osoba ili obitelj mogu izgubiti svoj dom prilikom ograničavanja učinkovitosti Direktive 93/13. Time se konkretizira normativna snaga pravila koja navode da nepoštene ugovorne odredbe ne smiju obvezivati potrošača kada je obiteljski dom ugrožen.[66]

Međutim, u predmetu *Banco Santander* nezavisni odvjetnik pojasnio je da ovlašćivanje suda da po službenoj dužnosti ispita moguću nepoštenost odredbi hipotekarnog ugovora koji je prethodno sklopljen i čiji su učinci već prestali vrijediti – a nekretnina opterećena hipotekom konačno je prenesena – bi dovelo do toga da se na temelju djelotvornosti Direktive 93/13 dovede u pitanje stvarno pravo vlasništva koje se ne temelji na ugovoru sklopljenom s potrošačima, nego na izvansudskom priznanju prava. Time je ipak postavio određena ograničenja dosega zaštite koju Sud EU-a pruža u situacijama koje se tiču gubitka doma.

U ovome predmetu Sud EU-a napušta shvaćanje zauzeto u predmetu *Banco Santander*, razlikujući pri tome pitanje je li osigurana primjena prava EU-a o zaštiti potrošača (pitanje o učinkovitosti prava EU-a) – što je povezano s *ex officio* kontrolom nepoštenosti ugovornih odredaba – od pitanja je li osigurana postupovna zaštita potrošača kao stranaka, koje je povezano sa zaštitom temeljnih (ljudskih) postupovnih prava. Kao što je očito iz predmeta *Banco Santander*, neuspjeh u provođenju *ex officio* kontrole nepoštenih odredbi, iako može pogoršati položaj potrošača u odnosu na trgovce, što je još istaknutije kada riskiraju gubitak obiteljskog doma, ne predstavlja dovoljnu osnovu za uskraćivanje zaštite stjecatelju kao novom vlasniku. U tom smislu Sud EU-a svoje tumačenje ovdje temelji na čl. 47. Povelje EU-a, signalizirajući dublji problem koji se tiče ostvarivanja sudske zaštite, i to u svjetlu prava na dom, u skladu s odredbom čl. 7. Povelje EU-a. Naime, za razliku od ranijih predmeta, u kojima je pozivanje na odredbu čl. 47. Povelje EU-a imalo osnažujući učinak u odnosu na (punu) učinkovitost zaštite prava potrošača u skladu s Direktivom 93/13, ovdje Sud EU-a ne stavlja naglasak na pitanje je li potrošačima bilo pretjerano teško ili praktički nemoguće ostvariti svoja (materijalna) prava, nego na pitanje je li došlo do „pretjeranog ograničenja" njihovih procesnih prava. Pri tome, svjestan okolnosti da svako procesno pitanje nije ujedno i pitanje zaštite ljudskih prava, Sud EU-a to pitanje dovodi u izravnu vezu s povredom prava na dom.[67]

Premda odredba čl. 7. Povelje EU-a predviđa pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života, uključujući poštovanje doma, zbog svoje načelne prirode nije dostatna samostalno, ali je u vezi s odredbom čl. 47. pružila čvrstu osnovu za tumačenje Suda EU-a u ovome predmetu. Dakle, neovisno o tome što se Sud EU-a u kontekstu Direktive 93/13, kako primjećuje Duin[68], gotovo redovito – pa tako ni ovdje – ne poziva na EK, ipak se, čini se, vodi standardima proizašlima iz tumačenja odredbe čl. 8. EK-a, oslanjajući se pri tome na odnos između odredbe čl. 7. i 47.

66 Faber i Martinson, „Can Ownership Limit the Effectiveness", 89, 108.
67 Van Duin, „Justice for Both", 127.
68 Van Duin, „Justice for Both", 18.

Povelje EU-a.[69]

Pri tome, važno je primijetiti da je Sud EU-a u ovome predmetu upravo postupio na tragu shvaćanja koje je izneseno u pravnoj teoriji vezano uz odluku ESLJP-a u predmetu *Merkatile*[70].[71] Naime, prema ESLJP-u, cilj zaštite potrošača iz Direktive 93/13 kao javne politike može opravdati donošenje posebnih postupovnih pravila na razini država članica, što znači da se postupovna pravila primjenjuju na način koji ne ometa učinkovitost prava EU-a. To je još važnije kada takva prepreka rezultira kršenjem temeljnog prava potrošača na njihov obiteljski dom.

4. ZAKLJUČAK

Predmet C-351/23 donosi novi pristup razumijevanju suvremene zaštite potrošača u pravu EU-a, koja više ne podrazumijeva njezino razmatranje isključivo u okviru klasičnih privatnopravnih odnosa, već i kao područje preplitanja privatnog prava, ostvarenja javnog interesa te zaštite ljudskih prava. U tom smislu Sud EU-a u ovome predmetu odstupa od formalističkog razgraničenja između materijalnog i procesnog prava, kao i između privatnopravne autonomije i javnopravnih zahtjeva zaštite temeljnih prava, zagovarajući model sudske zaštite koji procesno pravo koristi kao ključni instrument ostvarivanja vrijednosti od javnog interesa.

Iz tumačenja Suda EU-a u predmetu C-351/23 tako proizlazi da doseg Direktive 93/13 seže dalje od kontrolnog mehanizma ugovorne neravnoteže između potrošača i trgovca, budući da je Sud EU-a interpretira kao normativni okvir u kojem se pomiruju zahtjevi privatnopravne regulacije i zaštite temeljnih ljudskih prava. Naime, Sud EU-a polazi od toga da zaštita potrošača, osobito u situacijama koje uključuju gubitak obiteljskog doma, podrazumijeva, u prvom redu, ostvarenje individualnog interesa potrošača kao ugovorne strane, no poprima i određena obilježja javnog interesa, što dodatno naglašava važnost aktivnog (su)djelovanja sudova. Stoga se može zaključiti da je opravdano mehanizme za ostvarenje privatnopravnih interesa, poput izvansudske ovrhe na temelju hipoteke ili prijenosa vlasništva dražbom, vrednovati u svjetlu standarda ljudskih prava, osobito prava na djelotvoran pravni lijek i prava na poštovanje doma. Tako se Sud EU-a u predmetu C-351/23 ne zaustavlja na kontroli provedbe *ex officio* ispitivanja nepoštenih ugovornih odredaba, već otvara šire pitanje strukturalne dostatnosti nacionalnih postupovnih mehanizama. Ključni problem pri tome nije sadržaj privatnopravne zaštite koja se jamči potrošaču, nego njegova stvarna (ne)mogućnost da tu zaštitu ostvari prije nego što nastupe nepovratne posljedice po njegova temeljna prava. Ovdje Sud EU-a nalazi prostor za interpretativnu intervenciju, u smislu jasnog pomaka procesnopravnih ograničenja koja su uobičajena i legitimna u nacionalnim pravnim sustavima država članica, ali koja, kao što je vidljivo u ovome predmetu, mogu dovesti do potpunog izigravanja potrošača u pokušaju da ostvari svoja prava sudskim putem.

---

69 Van Duin, „Justice for Both“, 255.

70 ESLJP, Merkantil Car Zrt. protiv Mađarske, br. zahtjeva 22853/15, presuda od 27. studenoga 2018.

71 Vidi Józon, „The ‘Ex Officio’ Doctrine“, 377.

Oslanjajući se na odredbu čl. 47. Povelje EU-a, Sud EU-a transformira koncept sudske zaštite, čineći ga manje instrumentalnim od tradicionalnog načela učinkovitosti prava EU-a, a istodobno usklađenijim s logikom privatnog prava i parničnog postupka. Pri tome, čl. 47. Povelje EU-a ne služi Sudu EU-a kako bi funkcionalizirao učinkovitost prava EU-a u dijelu koji se tiče djelovanja Direktive 93/13, nego kako bi operacionalizirao zaštitu individualnih prava – budući da ona zaslužuju sudsku zaštitu sama po sebi, neovisno o djelovanju prava EU-a. U tom smislu ljudska prava, čijim se standardima Sud EU-a vodi, ne služe kao vanjski korektiv privatnog prava, nego kao unutarnji normativni kriterij koji oblikuje njegovu primjenu.

Kako bi to mogao dosljedno provesti, Sud EU-a poseže čak i za relativizacijom apsolutne zaštite prava vlasništva stjecatelja nekretnine. Opravdanje pri tome nalazi u okolnostima stjecanja koje su „problematične", osobito kada je stjecatelj bio svjestan postojanja sudskog postupka kojim se osporava zakonitost ovrhe. Time Sud EU-a jasno poručuje da pravna sigurnost, kao temeljno načelo privatnog prava, nije vrijednost koja automatski nadilazi zaštitu temeljnih prava potrošača, već je podložna pažljivom odvagivanju u svjetlu javnog interesa zaštite slabije strane i očuvanja doma kao središnjeg preduvjeta ostvarenja prava na osobni i obiteljski život.

Zaključno, presudom u predmetu C-351/23 Sud EU-a (još jednom) pomaknuo je procesnopravne granice, oslanjajući se na međudjelovanje materijalnopravnih jamstava zaštite potrošača i ljudskih prava. Svojim shvaćanjem Sud EU-a negira razumijevanje privatnopravne zaštite kao pretežito autonomne sfere, uzimajući je kao okvir koji podrazumijeva ostvarenje temeljnih vrijednosti europskog pravnog poretka. Time potvrđuje da je u suvremenom europskom privatnom pravu granica između privatnog prava i javnog interesa porozna, a procesno pravo ključno mjesto na kojem se ta dva koncepta susreću i međusobno preoblikuju.

LITERATURA

Knjige i članci:

1. Craig, Paul i Gráinne de Búrca. *EU Law: Text, Cases, and Materials*. Oxford: Oxford University Press, 2020.
2. Esposito, Fabrizio i Lucila de Almeida. „European Union Litigation". *European Review of Contract Law* 18, br. 3 (2022): 265-279.
3. Faber, Wolfgang i Claes Martinson. „Can Ownership Limit the Effectiveness of EU Consumer Contract Law Directives? A Suggestion to Employ a 'Functional Approach'". *Austrian Law Journal* (2019): 85-123.
4. Gombos, Katalin. „Europeanisation Effects in the Court Jurisprudence". *International and Comparative Law Review* 19, br. 1 (2019): 265-266.
5. Józon, Monika. „The 'ex officio' Doctrine of the CJEU Revisited: On the Active Role of the Courts in Unfair Contract Terms Law – Critical Remarks on the Lintner Ruling (C511/17) of the CJEU". *Croatian Yearbook of European Law and Policy* 19 (2023): 361-378.
6. Lein, Eva. „The Principle of Effectiveness in EU Private International Law". U: *The Transformation of EU Civil Justice*, ur. Xandra Kramer et al., 45-62. Oxford: Hart Publishing, 2019.

7. Majić, Helena. „The Croatian Constitutional Court and the EU Charter of Fundamental Rights: A Limbo betwen the Charter, the ECHR and National Constitution". *EU and Comparative Law Issues and Challenges Series* 5 (2021): 198-219.
8. Micklitz, Hans-Wolfgang. „Mohamed Aziz – Sympathetic and Activist, but Did the Court Get It Wrong?" Pristup 20. studenoga 2015. http://www.ecln.net/tl_files/ECLN/Florence%202013/Micklitz%20%20The%20ECJ%20 gets%20it%20wrong%20Aziz-30-11-14.pdf
9. Mišćenić, Emilija. „Nepoštene ugovorne odredbe". U: *Europsko privatno pravo, Posebni dio,* ur. Emilija Mišćenić et al., 134-182. Zagreb: Školska knjiga, 2021.
10. Mišćenić, Emilija. „The Constant Change of EU Consumer Law: The Real Deal or Just an Illusion?" *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu* 70, br. 3 (2022): 699-730.
11. Poretti, Paula. „Sudska zaštita prava potrošača – (naj)bolji put?" *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 39, br. 1 (2018): 557-573.
12. Rott, Peter. „The Average Consumer Is not a Lawyer! Case C-66/19 JC v Kreissparkasse Saarlouis". *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 27, br. 3 (2020): 379-386.
13. Sarmiento, Daniel. „To Be or Not to Be… "a Jurisdiction". A Comment on the Banco Santander Case". *Institutional Law, Justice & EU Litigation, Tax*. Pristup 11. prosinca 2025. https://eulawlive.com/blog/2019/10/02/to-be-or-not-to-be-a-jurisdiction-a-comment-on-the-banco-santander-case/
14. Van Duin, Anna. „Justice for Both: Effective Judicial Protection under Article 47 of the EU Charter of Fundamental Rights and the Unfair Contract Terms Directive". Doktorska disertacija, Universiteit van Amsterdam, 2020.
15. Van Duin, Anna. „Metamorphosis? The Role of 47 of the EU Charter of Fundamental Rights in Cases Concerning National Remedies and Procedures under Directive 93/13/EC". *Amsterdam Law School Legal Studies Research Paper*, br. 37 (2017): 1-16.
16. Uzelac, Alan. „Hrvatsko građansko pravosuđe između Strasbourga i Zagreba ili o europeizaciji ovršnog prava na primjeru ovrhe na nekretnini". U: *Europska budućnost hrvatskoga građanskog pravosuđa*, ur. Jakša Barbić, 39-66. Zagreb: Modernizacija prava, HAZU, 2019.

Pravni propisi:

1. Direktiva 2005/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2005. o nepoštenoj poslovnoj praksi poslovnog subjekta u odnosu prema potrošaču na unutarnjem tržištu i o izmjeni Direktive Vijeća 84/450/EEZ, direktiva 97/7/EZ, 98/27/EZ i 2002/65/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, kao i Uredbe (EZ) br. 2006/2004 Europskog parlamenta i Vijeća, SL L 149, 22-39.
2. Direktiva Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima, SL L 95, 21.4.1993.
3. (Europska) konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 18/97., 6/99., 14/02., 13/03., 9/05., 1/06., 2/10.
4. Povelja Europske unije o temeljnim pravima, SL C 202/389, 7.6.2016.
5. Ugovor o Europskoj uniji, SL C 202/1, 7.6.2016.
6. *Zákon č. 527/2002 Z. z. o dobrovoľných dražbách* [Zakon br. 527/02 o dobrovoljnim dražbama], Zbierka zákonov Slovenskej republiky, č. 527/02.

Sudska praksa:

1. ESLJP, Merkantil Car ZRT protiv Mađarske, br. zahtjeva 22853/15, presuda od 27. studenoga 2018.
2. Mišljenje NO Medine od 14. studenoga 2024., *GR REAL s. r. o. v PO and RT*, C-351/23, EU:C:2024:950.
3. Mišljenje NO Wahl od 29. lipnja 2017., *Banco Santander*, C-598/15, EU:C:2017:505.

4. Presuda od 4. srpnja 2024., *Caixabank i dr*., C-450/22, EU:C:2024:577.
5. Presuda od 9. travnja 2024., *Profi Credit Polska*, C-582/21, EU:C:2024:282.
6. Presuda od 10. rujna 2014., *Monika Kušionová protiv SMART Capital, a.s*., C-34/13, EU:C:2014:2189.
7. Presuda od 12. srpnja 2017., *Banco Santander*, C-598/15, EU:C:2017:945.
8. Presuda od 14. ožujka 2013., *Mohamed Aziz v Caixad´Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa)*, C-415/11, EU:C:2013:164.
9. Presuda od 16. prosinca 1976., *ReweZentralfinanz eG i ReweZentral AG v. Landwirtschaftskammer für das Saarland*, C-33/76, EU:C:1976:188.
10. Presuda od 17. srpnja 2014., *Juan Carlos Sánchez Morcillo i María del Carmen Abril García protiv Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA*, C-169/14, EU:C:2014:2099.
11. Presuda od 17. svibnja 2022., *Impuls Leasing România*, C-725/19, EU:C:2022:396.
12. Presuda od 17. svibnja 2022., *MA protiv Ibercaja Banco SA*, C-600/19, EU:C:2022:394.
13. Presuda od 17. svibnja 2025., *Ibercaja Banco*, C-600/19, EU:C:2022:394.
14. Presuda od 20. lipnja 2020., *Kreissparkasse Saarlouis*, C-66/19, EU:C:2020:242.
15. Presuda od 24. lipnja 2025., *GR REAL s. r. o. protiv PO, RT*, C-351/23, EU:C:2025:474.

Mrežne stranice:

1. Van Duin, Anna. *Sorry, We Can't Help You: AG Wahl to Referring Court in Case C-598/15 on Mortgage Enforcement Procedure*. Pristup 15. prosinca 2025. https://recent-ecl.blogspot.com/2017/06/sorry-we-cant-help-you-ag-wahl-to.html

Paula Poretti*

Summary

THE TRANSFORMATION OF PROCEDURAL LAW INTO AN INSTRUMENT FOR THE PROTECTION OF CONSUMERS' HUMAN RIGHTS: LESSONS FROM CASE C-351/23 GR REAL

The paper examines the theoretical and practical implications of the judgment of the Court of Justice of the European Union in Case C-351/23 GR REAL s.r.o. v PO, RT for national legal systems, with particular emphasis on the transformation of procedural law into an instrument for the protection of consumers' human rights. In the case at hand, the core issue is the relationship between the principle of disposition in civil proceedings and the court's obligation to ensure *ex officio* effective protection of consumer rights. The paper re-examines the capacity of national courts, within the traditionally defined limits of their role, to ensure the effective enjoyment of rights guaranteed by the Charter of Fundamental Rights of the European Union, particularly the rights enshrined in Article 47 thereof, in the context of extrajudicial enforcement proceedings based on a mortgage over immovable property sold at auction. The analysis of the judgment indicates a tendency toward the gradual expansion of judicial intervention in favour of consumers, whereby the Court of Justice of the European Union strengthens their procedural position and mitigates the imbalance relative to legal entities acting as creditors. Notably, it does so by relying not only on the guarantees of procedural rights contained in the Charter but also on corresponding rights guaranteed by the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the case law of the European Court of Human Rights. The paper concludes by examining how and to what extent this development affects the redefinition of the boundaries between national procedural autonomy and the obligation to ensure the full effectiveness of EU law.

Keywords: *consumer protection; fundamental rights; Directive 93/13; procedural mechanisms; extrajudicial enforcement.*

* Paula Poretti, Ph.D., Associate Professor, University of J. J. Strossmayer in Osijek, Faculty of Law Osijek, Croatia; pporetti@pravos.hr. ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6311-8274.

©2026 The Author(s) and the Publisher. This is an open access article distributed under the terms of the CC BY-NC-ND 4.0 licence.